

Asia: VN/20427/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta kansalliseksi toimintasuunnitelmaksi helteen terveyshaittojen ehkäisemiseksi

Lausunnonantajan lausunto

1 Tausta

Tarve toimintasuunnitelmalle on tuotu esille ja toimintasuunnitelman tarve on perusteltu taustatiedoissa. Toimintasuunnitelmassa voisi mainita vielä, miten huomioidaan hellejaksojen osalta koko elinympäristöön kohdistuvat uhkat. Nytkin on jo havaittavissa ilmastonmuutoksen myötä mm. lajiston muutoksia sekä esim. -pohjavesialueilla sekä yksityiskaivoissa kuivuusjaksoja. Eli mahdolliset helteen aiheuttamat tai välillisesti aiheuttamat häiriötilanteet infrastruktuuriin ja erilaisiin epidemioihin tulisi jatkossa tilastoida vastuuviranomaisten toimesta.

2 Toimintasuunnitelman tavoitteet

Toimintasuunnitelman tavoitteet on esitetty selkeästi.

3 Riskiryhmät ja haavoittuvuutta lisäävät tekijät

Riskiryhmät ja haavoittuvuutta lisäävät tekijät on yleisesti tunnistettu hyvin ja tekijät on avattu hyvällä tarkkuudella.

Haavoittuvuutta lisääviä tekijöitä; Elinympäristötekijät

Esimerkiksi: Vedentuotannossa käytettävän pohjaveden riittävyys, mahdolliset veden laadun muutokset, muu vedenkäytön rajoitus ja uimaveden laadun muutokset, mahdolliset kiellot tai käyttörajoitukset. Sinileväesiintymät. Rakentaminen ja suunnittelu eli uusissa rakennus ja -infrahankkeissa tulisi huomioida vielä paremmin viilentymis ja -varjoalueet (rakennukset ja kasvillisuus, sekä ilmansuunnat) mm. päiväkotit, koulu yms. -tilat.

4 Riskienhallinta sekä varautumisen ja sopeutumisen koordinointi

Lisäksi tulee sisällyttää helleaallot kansallisiin uhkamalleihin ja häiriötilannekuvauksiin. Alueellisesti toteutetut riskinarviointien arviointikriteerit tulee yhdenmukaistaa ja alueelliset ominaispiirteet tulee tunnistaa nykyistä tarkemmin riskinarvioinneissa. Helteen aiheuttamat riskit tulee huomioida

selkeämmin eri tahojen valmius- ja varautumissuunnittelussa. Valmius- ja varautumissuunnitelmien tulee sisältää mahdollisimman konkreettisia toimenpiteitä.

Lainsäädännön tulee tukea nykyistä selvemmin helleriskien hallintaan kaikkien eri toimijoiden osalta (esim. sosiaali- ja terveydenhuolto, terveydensuojelu, hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, valmius ja turvallisuus, huoltovarmuus sekä rakentaminen ja yhdyskuntasuunnittelu sekä kolmannen sektorin toimijat).

Toimintasuunnitelmassa esitetty hellevarautumisen paikallistason yhteistyöryhmä olisi konkreettinen toimija alueellisen työn tueksi ja esitetty mahdollistaisi monialaisen yhteistyön tulevaisuudessa entistä kattavammin hellehaittojen huomioimisessa ja ennaltaehkäisyssä sekä tulevaisuudessa myös keskeisenä osana eri sektoreiden päätöksenteossa.

Seurantaryhmään olisi kenties mahdollista pyytää edustaja myös pv:stä (puolustusvoimista). Puolustusvoimilla on myös omaa tietämystä ja alueellista näkemystä aiheeseen liittyen.

5 Hellevaroitussjärjestelmä

Viranomaisten antamille varoituksille olisi hyvä hyödyntää tulevaisuudessa hellevaroitussjärjestelmää (vrt. ilmatieteenlaitoksen varoitukset/tiedotteet). Toimintasuunnitelmassa esitetty tarve ”viranomaisvaroittamiselle ja julkiselle varoittamiselle määritetään erilliset varoittamisen kriteerit ja tiedotuskanavat” on ehdottaman tärkeä tämänkaltaisen järjestelmän kannalta. Tässä olisi myös ensiarvoisen tärkeää suunnitella miten viranomaisvaroitukset kohdennetaan riskiryhmille. ”Viranomaisvaroitusten ohella on tarpeen kehittää myös julkisten, koko väestölle suunnattujen varoitusten toimintakäytäntöjä.” on myös hyvä nosto. Olisiko mahdollista hyödyntää paikallisesti esimerkiksi tekstiviestinä lähetettävää varoitusta? Hellevaroitussjärjestelmään tulisi liittää mukaan toimintatapaohjeet.

6 Viestintä

Viestintä ja eritoten kansalaisten tiedottaminen helleaaltojen vaaroista, helteisiin varautumisesta ja toimenpiteistä kuumuuden haittojen torjunnasta on erittäin tärkeä osa viestintäsuunnitelmaa. Viestinnässä pitäisi nykypäivänä huomioida vielä monipuolisemmin ja paremmin somekanavat.

7 Helleaaltoihin liittyvä valmius ja varautuminen

Kuntien palvelut osiossa tausta ja nykytila on arvioitu hyvin. Kehittämistarpeita on arvioitu monipuolisesti (mm. vastualueiden määrittely ja ohjeistuksen laatiminen). ”Kuntien eri toimialueilla on tärkeää huomioida kesäaikana Ilmatieteen laitoksen hellevaroitukset” ☐ Voisiko tieto tulla suoraan viranomaisille, jotka voivat käynnistää tarpeelliset jatko- ja tiedottamistoimet? Tämä on hyvä: Pitkittyvien hellejaksojen aikana väestön suojaamiseksi olisi hyvä avata väliaikaisia julkisia viilentymiskeskustoja

Jokaisen kunnan tulisi kartoittaa alueellaan väliaikaiset julkiset viilentymiskeskustoja ja varmistaa eri toimijoiden kanssa yhteistyössä, kuinka ne ovat herkkien väestöryhmien saavutettavissa.

Paljon kiinteistömassaa omistavat tahot esim. kunnat, kaupungit, sote yms. niin heidän tulisi kartoittaa ja tunnistaa kiinteistöihinsä/piha-alueisiin kohdistuvat helleajan riskit, sekä laatia riskiluokituksen/riskipisteytyksen kautta tehtävät ja toteutettavat toimet. Toiminnanharjoittajien ja palveluntuottajien tulisi tunnistaa helleaallonriskit omavalvonnan kautta ja tällöin, mikäli riski on tunnistettu ja se on aiheellinen, tulee riskien vähentämiseksi tehdä toimia.

Hyvinvointialueilla, kunnilla ja kaupungeilla on paljon kiinteistöjä, joissa tekniset viilennysratkaisut puuttuvat tai ovat riittämättömiä. Kyseisten kiinteistöjen lämpötilaolosuhdehallintaa tulisi parantaa. Viilennysratkaisuja olisi tarjottava myös yhteisten tilojen lisäksi esim. niihin tiloihin, joissa käyttäjät viettävät suurimman osan ajastaan mm. vanhusten asuinhuoneet.

Jatkossa tulisi selkeyttää, miten sosiaali- ja terveydenhuollon sisätilojen lämpötilojen käytännön valvonta jakautuu hyvinvointialueen ja kunnallisen terveydensuojeluviranomaisen kesken. Lainsäädännön nykyiset huoneilman lämpötilojen toimenpiderajat tässä suunnitelmassa esitettyjen herkkien väestöryhmien tilojen osalta ovat liian korkeat huomioimaan helteen aiheuttamat riskit. Terveydensuojelulain kokonaisuudistus toivottavasti tuo tältä osin muutoksen toimenpiderajojen osalta. Toimenpiderajojen muutos kytkeytyy myös rakennusten suunnitteluun yms. joten tarvittaneen merkittäviä lainsäädännön muutoksia myös muiden hallintokuntien osalta. Helteestä aiheutuvat riskit on kuitenkin tunnistettu, joten lainsäädännön muutostyö on yksi keskeisin osa helteestä aiheutuvien haittojen hallintaan sekä toivottavasti tulevaisuudessa myös entistä paremmin ennaltaehkäisevänä.

8 Pidemmän aikavälin toimenpiteet

Tässä kohtaa tulisi kuvata selkeät säännökset mm. kenen vastuulla on tehdä viilentäviä toimia vanhoissa kiinteistöissä, joissa ei ole jäädytysjärjestelmiä yms. (taloyhtiöt, sote/hyvä/kunnat/kaupungit), toimenpiderajat ja niiden ylityksistä tehtävät toimet.

9 Työterveys ja työsuojelu

Ei kommentoitavaa.

10 Seuranta ja arviointi

Selkeä ohjeistus kuntien terveydensuojeluviranomaisille seurannasta ja arvioinnista. Tässä kohtaa olisi hyvä tehdä kirjallinen tutkimus esim. muihin pohjoismaihin ja tutkia miten muissa vastaavissa maissa tehdään kyseistä seuranta ja millaiset arvioinnin indikaattorityökalut heillä on käytössä. Tällöin olisi mahdollista tehdä vertailua myös muutoin, kun kansallisella tasolla.

11 Toimenpiteet

Toimenpidesuosituksissa on hyvin nimetty vastuualueita ja -tahoja näille vastuille. Kuinka vastuiden toteutusta seurataan ja tai dokumentoidaan, tulee tehdä selkeät suunnitelmat ja ohjeistukset.

Liite Toimijoiden ja sidosryhmien roolit ja vastuut hellevarautumisessa

Ei kommentoitavaa.

Yleisiä huomioita

Hyvä ja kattava selvitys aiheeseen liittyen. Tekstissä oli havaittavissa hieman toistoa eri osuuksien välillä. Jos jotain niin lisää ns. konkretiaa ja täsmätoimien kuvausta.

Merinen Mika
Itä-Savon ympäristöterveydenhuolto - terveydensuojelutiimi